

ПОЗИЦИЯ НА РОМСКИТЕ МЛАДЕЖКИ ОРГАНИЗАЦИИ ОТНОСНО НАЦИОНАЛНАТА РОМСКА СТРАТЕГИЯ ДО 2030 И ПРЕПОРЪКИ ЗА ПО-ДОБРО ОТРАЖЕНИЕ НА РАЗНООБРАЗИЕТО В РОМСКИТЕ ОБЩНОСТИ С ФОКУС ВЪРХУ РОМСКАТА МЛАДЕЖ

Въпреки че на теория младите роми могат да се ползват със същите права и да се възползват от същите инициативи като всички други граждани на ЕС, в действителност те са два пъти по-неравнопоставени. Младите роми се сблъскват с типичните за младите хора предизвикателства, свързани с навлизането на пазара на труда, но освен това много от тях живеят в бедност, на периферията на европейските общества и страдат от дискриминация и предрасъдъци, водени от антициганизъм. В ярък контраст със стойностите, на които се основава ЕС, неприемливо висок дял от ромите живеят в риск от бедност (средно 86% през 2011 г. и 80% през 2016 г.). Почти две трети (63%) от младите роми на възраст 16-24 години не са нито на работа, нито са включени в образование или обучение (NEET). Макар да има известни различия, това важи за повече от половината млади роми във всички държави-членки (FRA, 2018). Тук различията между ромите и общото население са особено поразителни: делът на младите хора на възраст 15–24 години (възрастовата група, наблюдавана от данните на Евростат), които не са нито на работа, нито включени в образование или обучение, не надвишава 18% в нито една от държавите-членки включени в анкетирането¹.

От друга страна, демографските прогнози в дългосрочен план разкриват, че ЕС „става все по-сив“. През следващите десетилетия общото население в ЕС се очаква да се увеличи от 511 милиона през 2016 г. до 520 милиона през 2070 г., но населението в трудоспособна възраст (15-64 г.) ще намалее значително от 333 милиона през 2016 г. до 292 милиона през 2070 г. поради фактори като плодовитост, продължителност на живота и динамиката на миграционния поток². Имайки предвид тези прогнози, демографски по-младото ромско население ще става все по-голям дял от населението в трудоспособна възраст. Преодоляването на изключването на ромската младеж и инвестирането в мерки, насочени към ромската младеж днес, е ключово.

Новата Стратегическа рамка за ромите на ЕС³ ясно адресира ромската младеж, по-специално в контекста на младежите, които не са включени в заетост, образование или обучение (NEETs), както и в контекста на заетостта, образованието и участието, както следва:

- „Достъпът до заетост не се подобри и дори се увеличи делът на ромските младежи, които не са заети, в образование или обучение“ (стр.2)
- Секторна цел 4: Повишаване на ефективния равен достъп до качествено приобщаващо мейнстрийм образование. “Намаляване на разликата между завършилите средно

¹ Transition from education to employment of young Roma in nine EU Member states, EU-MIDIS II, FRA 2018

² The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070)

³ EU Roma strategic framework for equality, inclusion and participation 2030, EC, available online at <https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en>

образование роми и нероми с поне с една трета да се гарантира, че до 2030 г. мнозинството от ромските младежи ще завършат поне средно образование завършено средно или по-високо образование: роми 28%; общо население 83,5% (разлика 55,5%)”

- Секторна цел 5: Повишаване на ефективния равен достъп до качествена и устойчива заетост „Намалете разликата в нивото на NEET поне наполовина • да се гарантира, че до 2030 г. по-малко от един на всеки трима младежи от ромски произход няма образование, работа или обучение • Ниво на NEET (16-24 години): роми 62%; общо население 10,1% (разлика 51,9 %) “(стр. 5)
- „За да се насърчи активното участие на ромите, особено жените и младежите, трябва да бъде избран представител на [националната ромска] платформа, за да се осигури транснационален нетворкинг между националните и европейските ромски платформи. На ромските младежи трябва да се предлагат специални стажове или младши длъжности в националните структури свързани с прилагането на националните ромски платформи “(стр.15)

Насоките за планиране и прилагане на националните ромски стратегически рамки⁴, дадени от Европейската комисия, ясно адресират ромската младеж, както следва:

- Националните стратегически рамки за ромите трябва:
 - да защитават жените, децата и младежите чрез стратегии за борба с престъпления като трафик на хора, включително борба с всички форми на експлоатация според случая (сексуална експлоатация, трудова експлоатация, принудително просия и експлоатация на престъпни дейности за принудителни и експлоатационни фиктивни бракове) да осигури достъпът им до помощ, подкрепа и защита;
 - гарантират, че ромите са представени в цялото им многообразие (включително граждани и неграждани, маргинализирани и интегрирани, жени, деца и младежи) в политическите и консултативни процеси;
 - насърчават гражданското сътрудничество между ромски и не-ромски организации, особено тези, насочени към правата на децата, младите хора и жените; (стр.2)
- По отношение на отразяването на многообразието, националните стратегически рамки за ромите трябва да установят конкретни цели и целенасочени мерки за ромските жени, деца и младежи, тези с увреждания, по-възрастните роми, мобилните граждани на ЕС, ромите без гражданство и тези от държави извън ЕС (според случая) и да разбият показателите по пол и възраст; (стр.4)

Настоящият проект на българската национална стратегия за приобщаване и участие на ромите (2021-2030 г.) споменава младите хора в текста само три пъти, като има само едно конкретно споменаване на младите роми по отношение на високия им процент сред младите NEETs.

Докато ромските жени се споменават в контекста на излагането на проблема - че жените остават зад ромските мъже в сфери като здравеопазване, заетост и

⁴ Guidelines for planning and implementing national Roma strategic frameworks, 7 October 2020, EC, available online at <https://ec.europa.eu/info/files/guidelines-planning-and-implementing-national-roma-strategic-frameworks_en>

образование (стр. 5), ромските жени се споменават веднъж като част от оперативна цел „Гарантиране на правата на граждани, с акцент върху жените и децата“(стр. 23).

Групи, страдащи от множествена дискриминация, като „LGBTQ + роми“ и „възрастни роми“, напълно липсват в настоящия проект на стратегията.

В настоящия проект на българската стратегия за ромите липсва ясна дефиниция затова кой трябва да се счита за ром (като се посочват различните ромски групи като калдераши, хорахане рома и др.), както и уточнението, че стратегията, подобно на тази на ЕС, обхваща всички роми, а не само тези, които са социално изключени или маргинализирани (виж презентация на Европейската Комисия)

За да поправят тези недостатъци на проекта за ромска стратегия, Международната мрежа на Пхирен Аменца, организира „Национална ромска младежка платформа“ на 29 януари 2021г. Срещата се проведе онлайн и там ромските младежи можаха да изразят своите гласове и притеснения по отношение на Националната ромска стратегия до 2030 г. в дискусия с българската национална ромска контактна точка.

Въз основа на проведената среща и анализа на текущия проект имаме следните писмени препоръки към текста на Стратегията за българските роми, предоставен за публично обсъждане:

ОБЩИ ПРЕПОРЪКИ:

А. Името на стратегията, подобно на рамката на ЕС, да бъде: „Стратегия за равенство, участие и включване на ромите в българското общество 2021-2030“.

Настоящият проект изключва „равенство“ от заглавието си, докато равенството е в основата на новата рамка на ЕС за ромите: фокус върху борбата с антициганизма и дискриминацията.

В. Терминът „интеграция“ да бъде премахнат от текста и заменен с „равенство, включване и участие“

Стратегическата рамка на ЕС за ромите до 2030 г. умишлено избягва термина „интеграция“ (терминът предполага, че някой интегрира някого и следователно асоциира неравенството между две страни), докато го заменя с термините „равенство, включване и участие“.

Текстът на новата стратегия за ромите в България трябва имплицитно да заяви, че „Стратегията има за цел да насърчи ефективното равенство, социално-икономическото приобщаване и значимото участие на всички роми във всички сфери на живота (икономически, социален, културен, политически и т.н.) и не се фокусира само върху социално-изключените роми, а е за всички, които считат себе си за роми или се възприемат от останалите като роми”.

Стратегическата рамка на ЕС за ромите до 2030 г. ясно посочва, че документът обхваща всички роми и тяхното включване във всички сфери на живота.

- C. Националният съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси да се преименува на Национален съвет по въпросите на етническото и социалното включване.
- D. Да се предостави ясна дефиниция за това кой трябва да се счита за ром в българското общество:

„Терминът роми (поставете бележка под линия) е общ термин, който обединява етнически групи, живеещи в България от векове, които имат обща история, сходни езикови, културни и социални характеристики, и които се самоопределят определят като роми (йерлии, калдераши, калайджии, бургуджии и други) или се възприемат от мнозинството като роми “(миллет, власи и други)“.

Бележка под линия: В България ромските общности са разделени на две основни диалектни общности, пет основни групи и осемдесет и осем подгрупи. Виж „Класификация на ромските групи и подгрупи в България“, Роми в България: информационен справочник, OSF, София 2008

- E. Да се вмъкне дефиницията за антициганизъм в текста на ромската стратегия.

Тъй като България е част от IHRA от 2018 г., определението на IHRA трябва да бъде включено в текста, както следва:

„Антициганизмът/ анти-ромската дискриминация е проява на индивидуални изрази и действия, както и на институционални политики и практики на маргинализация, изключване, физическо насилие, обезценяване на ромските култури и начин на живот и реч на омразата, насочени към ромите, както и към други лица и групи възприемани, заклеймявани или преследвани през нацистката епоха и до днес, като „цигани“. Това води до третирането на ромите като предполагаема отчуждена група и ги свързва с поредица от унижителни стереотипи и изкривени образи, които представляват специфична форма на расизъм“.

- F. Съгласно Европейската ромска стратегическа рамка и Насоките за изработване на националните стратегии за ромите, в националните ромски стратегии трябва да се поставят поне седем приоритета: три хоризонтални (равенство, включване и участие) и четири секторни (заетост, образование, здравеопазване и жилищно настаняване). Изискванията, предвидени от ЕК, които трябва да бъдат взети под внимание при разработването на национални стратегии за ромите са: да се обърне специално внимание на равенството и антициганизма като хоризонтални въпроси; участието на ромите на всички нива трябва да се насърчава; разнообразието сред ромите трябва да бъде отразено; експлицитно, но не ексклузивно таргетиране на ромите; Подобряване на определянето на целите, събирането на данни, наблюдението и докладването, т.е. работене за постигане на европейски и национални предварително набелязани цели (таргети).

В съответствие с тези изисквания, да се променят основните приоритети на стратегията, така че тя да следва минималният набор от стандарти зададен от

Европейската Комисия в Европейската стратегическа рамка за равенство, социално включване и участие на ромите до 2030 г. (стр. 7-8), както следва:

1. Образование (в тази част да бъдат обхванати теми като межкултурно образование; липса на информация за ромите и осигуряване на недискриминационна информация за ромите в училищните програми и учебници; отпадащите ученици; задължителните детски градини; фокус върху ромските момичета; образованието след средното училище; да се спомене че към момента не съществува обучение по майчин ромски език и да се изброят институционалните причини за това (липса на учебници, липса на обучени учители, антициганизъм)
2. Заетост и социално приобщаване (Освен заетостта, частта за социално приобщаване, която към момента липсва, трябва да говори не за заетост/безработица, а за социалните политики и пакети, които са в сила, за да се гарантира, че държавата ефективно се бори с бедността. Частта за заетостта трябва ясно да се фокусира относно ромската младеж в NEETs и ромските жени).
3. Жилищни условия
4. Здравеопазване
5. Борба с антициганизма и дискриминацията, и превенция (акцентът трябва да бъде върху борбата с антициганизма и това трябва да бъде едновременно поставено хоризонтално във всички 4 секторни области по-горе, но също така да бъде ясно посочено какви политики и механизми съществуват там, така че анти-ромската дискриминация се бори: борба с речта на омразата, регистър за престъпления от омраза, Комисия за Защита от дискриминация, Национални планове за борба с расизма, ако има такива и т.н.)
6. Култура и медии (фокус върху работата с медиите и борбата със стереотипите чрез медии и изкуство).
7. Равно участие на ромите (да се обясни как ромите, ромските младежи, жените, НПО могат да бъдат част от вземането на решения, изпълнението и наблюдението на ромската стратегия) и определяне на мерки за равно участие на ромите в основните (мейнстрийм) програми и политики, администрация и публични услуги.

G. Да се осигури, че докладите за изпълнението на Националната ромска стратегия се гласуват от българския парламент.

В периода 2012-2020 г. докладите за изпълнението на ромската стратегия бяха гласувани от българския парламент, което направи тези доклади достъпни на български език, а процесът на изпълнение - прозрачен и достъпен за всички граждани. Продължаването на тази практика ще осигури прозрачност и ще позволи по-добро разработване на политики, *policy-learning* и по-добро прилагане на политиките, насочени към ромите.

ПРЕПОРЪКИ ЗА ПО-ДОБРО ВКЛЮЧВАНЕ НА РОМСКИТЕ МЛАДЕЖИ И ИНТЕРСЕКЦИОНАЛНОСТ

- Г.** В част “II. Анализ на проблемите и ситуацията” да се включи параграф, рефлектиращ проблемите на различни групи от ромското общество (младежи, жени, възрастни, лгбт+, мигранти). Предлагаме това да стане чрез преработка на следния параграф от текста, както следва (стр. 5 от черновата)

„Много роми страдат от крайна бедност, безработица, ниско ниво на образование, неадекватни жилищни условия, лошо здравеопазване и благосъстояние. Социалната изолация засилва предразсъдъците срещу ромите, което прави тяхната маргинализация социално приемлива. В особено неравнопоставено положение остават категории от ромската общност като ромските жени, младежи, стари хора, хора с увреждания, ЛГБТ+ и мигранти. Веднъж те биват дискриминирани като роми и втори път, заради своите особености, включително от членове на ромската общност. Ромските жени и младежи продължават да изостават спрямо ромските мъже и жените в общото население в ключови области като здравеопазване, образование и заетост. Изследване на Агенцията за основни права на ЕС – FRA (2016), част от което е и България, сочи, че при ромските жени се отчитат много по-ниски равнища на заетост, отколкото при мъжете роми — 16 % в сравнение с 34 %. 72 % от младите жени от ромски произход не работят, не учат или не посещават друга форма на обучение в сравнение с 55 % от младите мъже роми. Младите роми на възраст 16—24 години, които не работят, не учат и не се обучават допълнително като основна дейност в България са 79% за младите ромски жени и 52 % за младите ромски мъже (65 % среден коефициент за ромите в България) при среден коефициент за България от 22% и за ЕС от 11.5 % (FRA, EUROSTAT, 2016). В основата на проблемите на ромските жени, младежи, стари хора, хора с увреждания, ЛГБТ+ и мигранти, които остават неадресирани от общите национални политики и програми, стоят високите нива на антициганизъм и обществена дискриминация.“

- Н.** В част Заетост – заглавието на частта да се промени на Заетост и Социално Включване - (стр. 22 от черновата) да се включи думата „младежи“, както следва:

„Повишаване на участието на жени от уязвими общности на пазара на труда, с фокус върху най-уязвимите възрастови групи (18-24 г. и 55+г.) и младежи (18-24 г.) чрез специални програми за заетост насочени към уязвими общности на пазара на труда;

- И.** В част Заетост и Социално Включване - (стр. 22 от черновата) да се направи анализ на образователните постижения на ромските младежи в България през последните 10 години. Ключово е да се спомене, че по-добра образованост не води до по-добро социално включване и заетост, поради високи нива на антициганизъм и дискриминация.

Виж Тръст за Социални Алтернативи 2021г <https://socialachievement.org/bg/kakvo-pravim/novini/dva-pyti-poveche-romski-deca-zavyrshvat-uchilishte-oshte-ot-konferencijata-obrazovanie-i-realizacija-v-romska-obshtnost/293/>

- Ж.** В част Заетост и Социално Включване - (стр. 22 от черновата) да се добавят точките:

„Повишаване на участието на ромските жени и младежи в публични програми за заетост, които отговарят на нуждите на младежите и динамиката на пазара на труда“

„Да се осигурят работни места за млади ромски експерти в ключови за ромското включване министерства и агенции (министерство на труда и социалната политика, младежта и спорта, здравеопазването, науката и образованието, правосъдието, вътрешните работи, агенция за социално подпомагане, агенция по заетостта), представени в националния координационен механизъм за ромско включване, както и да се осигури, че във всяка областна и общинска администрация има назначен млад експерт по въпросите на ромското включване и отговарящ на определените затова изисквания“

„Да се осигурят работни места за млади роми, с фокус върху жените, в Националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси“

„Да се осигури представителство на ромски и младежи и жени (до 35 г.) представляващи неправителствени организации работещи по въпросите на ромските младежи и на ромските жени в координационния механизъм по изпълнението и мониторинга на националната ромска стратегия до 2030 г. към националната ромска контактна точка и националния съвет за сътрудничество по етническите и интеграционните въпроси“

К. В част ‚Върховенство на закона и антидискриминация‘ заглавието на частта да се преименува на ‚Борба с антициганизма и дискриминацията, и превенция‘ (стр. 23 от черновата)

L. В оперативната цел на частта от страница 23 от черновата да се включи думата „младежите“ и да стане:

„Оперативна цел: Гарантиране правата на гражданите, с акцент върху жените, младежите и децата, защита на обществения ред, недопускане и противодействие на проявите на нетолерантност и на език на омразата. (език на омраза да се изкара от кавички).

M. Оперативните мерки на стр. 23 в точка 1 да отпаднат от текста, тъй като не носят ясно доказана добавена стойност за ромското общество, а до голяма степен обективизират ромите.

Като цяло оперативните мерки в частта ‚Борба с антициганизма и дискриминацията, и превенция‘ (страница 23-24) разглеждат ромската общност като пасивен обект (напр. „повишаване на културата на публичните институции по отношение на политиките за разнообразие“) вместо като активен субект в борбата с антициганизма и дискриминацията (например да се проведе национална кръгла маса, на която ромското гражданско общество и институциите да обсъдят важността на включването на ромите и представители на други уязвими групи в публичните услуги“).

ПРЕПОРЪКИ ОТНОСНО МЕХАНИЗМА НА ИЗПЪЛНЕНИЕ:

O. Да се включат представители на ромски младежки и женски организации във всички официални структури, отговорни за изпълнението и мониторинга на Националната стратегия за ромите.

Phiren Amenca

ЗА ОБРАТНА ВРЪЗКА:

1. Ромски Младежки Гласове, Phiren Amenca International Network – Атанас Стоянов, atanas.stoyanov86@gmail.com